

відомлятиме про цікаве в Україні та світі. Редактором цієї газети маю честь бути я, ваш слуга, Юрій Садловський. Відтак проситиму вельмишановне панство долучатися до нашої благородної справи. Писати ви можете про будь-що: про наболіле, радісне тощо. Отже пропоную жити цікаво і корисно. Заради нашої загальної любові – України. Тож, любім Україну і не заду, як дехто.

Ірина Ключковська

*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету "Львівська політехніка"*

Львів

ДО ПИТАННЯ ПРО СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ СТОСУНКІВ УКРАЇНИ ТА ДІАСПОРИ

У своєму розвитку людина і суспільство завжди стоять перед вибором. Вибираємо освіту, професію, спосіб життєдіяльності, систему культурних цінностей і саме завдяки цьому стверджуємо власну свободу. Не випадково вибір духовних цінностей визначається як найбільш складний і суперечливий, адже є найбільш відповідальним, оскільки в житті керуємося нашою духовністю: розумом, почуттям, волею. Він має суперечливий характер, бо поле духовності не має меж, адже включає і фантазію, і мрію, і утопію, і реальні духовні засади. Проте є завжди один з двох варіантів вибору: добро – зло, правда – брехня, готовність допомогти – і небажання простягнути руку допомоги.

Сьогодні Україна теж стоїть перед духовним вибором: зробити, базуючись на християнських засадах, покладених в основу програми дій уряду, співпрацю з українською діаспорою одним із своїх державних пріоритетів чи винести цю проблему на маргінес своєї життєдіяльності, звівши все до пустопорожніх декларацій. Загальновідомим є те, що зарубіжні країни вже давно усвідомили стратегічне значення своєї діаспори, визначивши цей напрям як одне з першочергових завдань, яке розв'язується на державному рівні. Одним із свідчень того, яке значення надають держави даному питанню, є проведення самміту Європейської Діаспори 2003 року, в документах якого зазначено: "Учасники самміту покликані використати власний досвід, щоб допомогти визначити політику у таких питаннях, як трансатлантичні відносини та інтеграція емігрантів, теми, які означені основними серед пріоритетів. Європейці, які проживають і роблять кар'єру за межами батьківщини, є великою цінністю. Те, що вони досягли особисто в поєднанні культур і при збереженні їх власної культурної ідентичності, є спільною метою розширеної Європи".

А яка ситуація сьогодні в Україні? Адже дотепер зв'язок Україна – діаспора на державному рівні мав радше формальний характер, а за-

пропонована державна програма підтримки закордонного українства до 2005 року, маючи непогане змістове наповнення, фактично не виконувалася. Навіть прийняття у 2004 році Закону “Про правовий статус закордонних українців” та у 2005 році ряду змін до Законів України “Про інформацію”, “Про видавничу справу” та “Про імміграцію” жодним чином не вплинули на поліпшення становища. Як результат, ті речі, які передбачені Законом, так і залишилися на папері. Не діє зокрема Національна комісія з питань закордонних українців, не вирішено питання щодо скасування відвертих поборів із закордонних українців, не розроблене посвідчення, адже закордонні представництва України та МЗС завалені заявами на отримання таких посвідчень. Більше того, у стінах Верховної Ради України “гуляє” законопроект народного депутата Михайла Добкіна, головна мета якого зробити все, щоб у законі “Про правовий статус закордонних українців” не залишилося навіть і згадки про етнічне походження зарубіжних українців. Як кажуть, коментарі зайві!

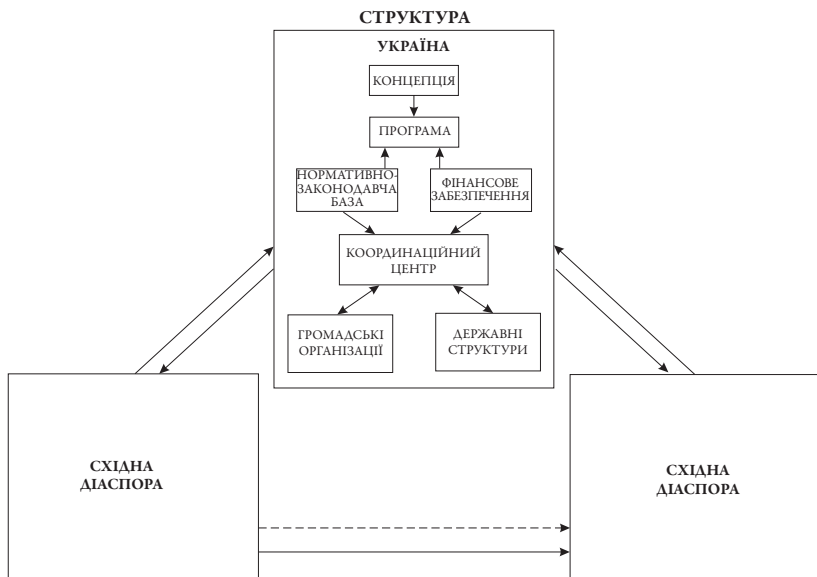
Контакти України як історичної батьківщини для багатьох мільйонів наших співвітчизників, розсипаних по всіх континентах світу, здійснювалися через громадські організації, зокрема через Українську всесвітню координаційну раду, яку впродовж багатьох років очолює відомий правозахисник, відома постать в українському політикумі Михайло Горинь. Саме УВКР в роки незалежності України слугувала координаційним центром, що об’єднував діяльність десятків громадських і навіть державних структур з різних країн. Як зазначив Г. Удовенко, голова Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин Верховної Ради України, “існувала повна загальнодержавна інертність у цій надзвичайно важливій зовнішньополітичній сфері, особливо, якщо порівняти її з роботою з етнічними вихідцями в усіх інших країнах Європи, включаючи і членів Європейського Союзу.” Аналіз документів показав, що практично у всіх країнах зв’язки з діаспорою розглядаються як питання великої державної ваги, виділяються значні бюджетні кошти, створені або створюються при міністерствах закордонних справ структурні підрозділи, на які покладені функції забезпечити зв’язки із співвітчизниками, що проживають за межами своєї історичної батьківщини. Особливо показовою у цьому питанні є Росія.

Сьогодні там створено таку нормативно-правову базу, з якою може зрівнятися небагато держав, розроблено та затверджено “Концепцію підтримки Російською Федерацією співвітчизників за кордоном на сучасному етапі”, прийнято програму на реалізацію якої виділено лише у 2003 році 210 ман. рублів. Та навіть у такій країні, як Марокко, у структурі Міністерства Закордонних справ є заступник міністра з питань марокканців за кордоном. Саме це питання визначається як одне з пріоритетних, а кожен співвітчизник розглядається, як потужний фактор для поширення ідей ісламізму в світі. То в мене виникає питання – чи

Україна є такою сильною і самодостатньою, що не потребує використовувати зовнішні чинники для свого утвердження у світі? Адаже, як це не прикро визнавати, за роки незалежності відчутно скоротилися зв'язки нашої країни з закордонним українством, втрачений інтерес до співробітництва з Україною, який був характерним наприкінці 80-х та на початку 90-х років. Все більше виявляються ознаки певного розчарування, пов'язані з повільними темпами розвитку та розбудови нашої держави, фактичної неспроможності України надати належну підтримку українському загалу за її межами. Особливо це стало відчутно після Третього Всесвітнього Форуму українців, бо ми дуже добре вміємо красивими словами і гаслами ховати в небуття хороші справи. А нерозв'язаних проблем, які накопичуються з кожним роком, непочатий край. Це і проблеми східної діаспори, яка виникла як явище після розвалу радянської імперії і знаходиться на стадії структуризації і становлення. Потребує допомоги з боку України і четверта хвиля еміграції. Ми й досі не маємо хоча б більш-менш достовірної цифри кількості наших співвітчизників, які змушені були в пошуках кращої долі вже в незалежній Україні виїхати в чужі краї. Переважна більшість з них – це висококласні спеціалісти: науковці, вчителі, юристи, медики... Відбувається катастрофічний відтік неоціненного фонду інтелектуальних сил з України. “За кілька років ми можемо стати свідками того, як держава з величезним науковим та економічним потенціалом перетвориться на “зону гуманітарного лиха”. Г. Удовенко вважає, що “питання допомоги громадських та державних організацій представникам “четвертої хвилі” еміграції з України, налагодження співпраці з їхніми новоутвореними структурами заслуговує на ретельний аналіз і дослідження та врахування в роботі з усім українським загалом”. Неоціненну роль у цій справі відіграє і має відігравати церква. Як зазначає Пасторальний Координатор для українців в Італії, ліценціат Папського Східного Інституту о. Олександр Сапунко “за відсутністю певних структур на державному рівні Церква була змушена братися за координацію та інтеграцію українського населення в Італії. І не один раз церковні інституції озвучували потреби та допомагали у їх вирішенні. Проте всі ми всі... розуміємо, що не завдання Церкви – заступати державу чи бути її альтернативною сублімацією. Церква має тільки співпрацювати з нею, дбаючи про духовний вимір людини – спасіння”.

Пропонуємо структуру співпраці України та діаспори (стор. 54).

Чому не спрацювала ця структура? Очевидно не всі її елементи виявилися функціональними. Проведемо невеликий аналіз. 12 стаття Конституції проголошує: “Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України”. 22. 01. 1996 року затверджується постановою Кабінету міністрів Державна програма “Українська діаспора до 2000р.”, яка знаходить своє продовження в Національній програмі “Закордонне українство” на період до 2005 р. Коли б пункти цієї програми хоча б частково

втілилися в життя, то ми б мали підставу говорити про успіх справи, якою займаємося. Для координації діяльності органів державної влади, наукових установ і громадських об'єднань була створена міжвідомча координаційна рада. Але склалося враження, що цей орган насправді не виконував функцію координатора і промотора програми, хоча в Україні є достатня кількість громадських та державних інституцій, що могли б ефективно і професійно виконувати свою ділянку роботи, яка була б частинкою загальної програми. Не було також і належного фінансування. На наше глибоке переконання, лише наявність всіх вказаних елементів, їх зв'язок і взаємообумовленість забезпечать необхідні умови для якісної та ефективної роботи. У протилежному випадку це буде механічний конгломерат елементів з нульовим коефіцієнтом ефективності.

Відомо, що існує певна система регулятивів суспільної життєдіяльності індивідів та соціальних груп. До неї відносять передусім такі соціальні інститути як мораль, культура, політика, право. Кожен інститут цієї системи, зумовлений потребою досягти взаєморозуміння в тих чи інших сферах життя, в тому чи іншому аспекті його виміру. Для ділових взаємозв'язків потрібне право, товариські стосунки можуть ефективно функціонувати на засадах традиції і звичаїв, духовну атмосферу забезпечує мораль, міждержавні відносини регулюються такими інститутами як політика і право. Саме на цих засадах, застосовуючи регулятиви суспільної діяльності, повинні вибудовуватися стосунки між історичною батьківщиною і діаспорою. Адже по суті діаспора є

важливим демографічним, інтелектуальним, соціально-культурним та інформаційним ресурсом України. Тобто Україна вже має свій “економічний, політичний, культурний десант за кордоном”. Об’єднання цих двох сторін, України та її діаспори, може дати великий результат. Але чи готові ми до такого потужного дієвого діалогу?

Перші кроки в нашій державі вже зроблені у цьому напрямку. Минулого року вперше за історію незалежності при Міністерстві закордонних справ України створено Управління зв’язків із закордонним українством. Окрім цього, великі надії покладаються на Державну програму “Закордонне українство” на період до 2010 року”. Це – досить вагомий і солідний документ, в якому передбачено чимало важливих і цікавих заходів. На наше глибоке переконання співпраця з діаспорою повинна носити не одноразовий, а системний та концептуальний характер. Щоб усе запрацювало на належному дієвому рівні, передусім необхідно розробити концепцію співпраці з українською діаспорою, яка б не залежала від зміни персоналії у владі. Відтак наступним кроком є розробка програми як конкретної реалізації цієї концепції та, на сам кінець, забезпечення її фінансового наповнення. Лише таким чином можна очікувати позитивного результату, і тільки на цій основі можемо вибудувати раціональну структуру взаємозв’язків між Україною та діаспорою.

Такий підхід зумовлений змінами, що відбулися у зв’язку з проголошенням незалежності України. Держава перебрала на себе функції та завдання, якими жила діаспора, як представник українства, як борець за незалежність і державність, за гідне місце України у світі. Слід зазначити, що на стосунки України та її діаспори впливають настрої розчарування, пов’язані з відсутністю швидких успіхів України в економіці та політиці. Не можна не враховувати й асиміляційних процесів, які зумовлені зміною поколінь, та пов’язаних з цим трансформаційних процесів української діаспори. Тому стосунки України й діаспори повинні відбуватися в іншому форматі, з визначенням концептуальних засад співпраці, з чітко окресленими завданнями як для однієї сторони, так і для іншої. Для нашої держави та її діаспори необхідно віднайти, сформулювати і реалізувати єдину нову ідею, яка б об’єднала світове українство.

З приходом до влади демократичних сил, що стали на шлях формування та втілення національної української політики, роль світового українства поглиблюється і спрямовується не лише на збереження духовних цінностей, але й на утвердження нашої держави, формування її позитивного образу в світі. Насамперед йдеться про роль українських громад, що проживають за географічними межами історичної Батьківщини.

Стратегія співпраці з громадянами у діаспорі повинна базуватися на постулаті: діаспора – це не лише форма існування громад, але й важливий політичний та економічний інструмент впливу у країнах про-